

สยาม ไซไฟ

ฉบับพิเศษ

ศิลปวัฒนธรรม

จินตนาการ
ทางวิทยาศาสตร์ในสังคมไทย
ยุคที่วิทยาการล้ำสมัยยิ่งไกลความจริง

ภัทรนิษฐ์ สุรจิรังสรรค์ เขียน
สุชาติ สวัสดิ์ศรี และ
ดร. นำชัย ชีววิวรรณ์ คำนึงม

ฉบับพิเศษ

ศิลปวัฒนธรรม

สยามไซไฟ

ภัทรนิษฐ์ สุรรังสรรค์

ราคา 330 บาท

สยามไซไฟ • ภัทรนิษฐ์ สุรรังสรรค์

พิมพ์ครั้งแรก : มิถุนายน 2568

ราคา 330 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ภัทรนิษฐ์ สุรรังสรรค์.

สยามไซไฟ.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2568. 352 หน้า.

1. วรรณกรรมกับประวัติศาสตร์. 2. วรรณกรรมกับโลกาภิวัตน์.
3. วรรณกรรมกับวิทยาศาสตร์. 1. ชื่อเรื่อง.

808.38762

ISBN 978-974-02-1953-8

สำนักพิมพ์มิชชัน | www.matchonbook.com

- ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคะนาท, สุพจน์ แจ่มเร็ว, รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์
- ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ
- รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประภาพร ประเสริฐโสภณ, หทัยชนก ชิวโมกข์
- บรรณาธิการอาวุโส : สุภชัย สุชาติสุธาทรรณ
- บรรณาธิการบริหาร : ปกรณ์เกียรติ ดีโรจนวานิช
- หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ปิยวัฒน์ สีแดงสูง
- บรรณาธิการเล่ม : พิรณัฐ เปี่ยมศักดิ์สันติ
- พิสูจน์อักษร : เต็มจิต จิววิริยะกุล, ณบุญพร แก้วกระจ่าง
- กราฟิกเลย์เอาต์ : อรอนงค์ อินทรอุดม
- ศิลปกรรม-ออกแบบปก : สลิล อุยะนันท์
- ประชาสัมพันธ์และการตลาด : วันปิติ พงศ์เวช, ณัชชา เชี่ยวกุล, โบนิสา ศรีสิงห์, อรจิรา ว่องรัตนะไพศาล

สั่งซื้อหนังสือจำนวนมากในราคาพิเศษ
ติดต่อที่ บริษัทงานดี จำกัด
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353

**MATCHON
PREMIUM
PRINT**

ฝ่าย MATICHON PREMIUM PRINT

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

รับผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424

email: print.matchon@gmail.com

Matchon Premium Print

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์
เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว
กรุณาติดต่อมาที่ email: matchonbook.sales@gmail.com
หรือ inbox: matchonbook เพื่อขอเปลี่ยนแปลงใหม่

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล

ประชาชนเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาชนเวศน์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน)

12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาชนเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3360

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co., Ltd.

12 Tetsabannarueman Rd., Prachinivate 1, Chatuchak,

Bangkok 10900 Thailand

matchonbook @matchonbook

@matchonbook @matchonbooks matchonbook

สารบัญ

สยามไซไฟ

คำนิยม สุชาติ สวัสดิ์ศรี	(8)
คำนิยม ดร. นำชัย ชีววิวรรณ	(13)
คำนำผู้เขียน	(17)
1 บทนำ	3
2 เสนาศึกษาและแพวทยาศาสตร์	15
วัฒนธรรมการอ่านและพัฒนาการบันเทิงคดีสยาม	16
เสนาศึกษาและแพวทยาศาสตร์: จินตนาการ	
ร่วมถึงรัฐชาติภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1	25
3 โลกวิทยาศาสตร์ในหัตสนิยายสามเกลอ	45
รอยต่อช่วงก่อน-หลัง 2475	
กับยุคเฟื่องฟูของ “นิยายลึบสตางค์”	46
กำเนิดสามเกลอในยุคสงคราม	48
วิทยาศาสตร์ป้องกันประเทศ	
ฉบับ “ดร. ดิเรก ฌรงค์ฤทธิ์”	54

4 ภัยอันตรายจาก “คนนอก” และ “ความเป็นอื่น”	87
ประเทศไทยในสงครามเย็นและการเกิดขึ้น	
ของระบอบเผด็จการทหาร	88
วรรณกรรมไทยภายใต้เงาของพญาอินทรี	93
<i>สามเกลอ</i> กับภัยคุกคามจากต่างดาว	98
จินตนาการถึงภัยคุกคามจากนอกโลก	
ของจันทร์ ศิริบุญรอด	103
การรุกรานจาก “คนนอก” ของ “จันทวีร์ วิวัธน์”	125
5 การออกเดินทางเพื่อแสวงหาอำนาจ	
ใน “พื้นที่” อื่น	145
<i>สามเกลอ</i> กับการสำรวจอวกาศ	146
การแสวงหาความรู้ในโลกอื่นของสันต์ เทวรักษ์	154
การสร้างอาณานิคมนอกโลก	
ของจันทร์ ศิริบุญรอด	168
6 ความหวาดระแวงในวิทยาศาสตร์	
และจินตนิมิตถึงโลกาวินาศ	195
“ผู้ร้าย” ใน <i>เสนาศึกษา</i> และ <i>แผ่วิทยาศาสตร์</i>	196
ดิสโทเปียที่ไม่พึงปรารถนาของสันต์ เทวรักษ์	201
มหันตภัยของความก้าวหน้าทางวิทยาการ	
ของจันทร์ ศิริบุญรอด	207
วิทยาศาสตร์สยองขวัญของ “จันทวีร์ วิวัธน์”	234

7 ความปราถนาของสิ่งเหนือธรรมชาติ	
วิทยาศาสตร์ และพุทธศาสนา	253
“กระแสรุ่งเรืองจิตตานุภาพ” สิ่งเหนือธรรมชาติ ในเสนาศึกษาและแผ่วิทยาศาสตร์	254
“จิตศาสตร์” ในนิยายวิทยาศาสตร์ ช่วงสงครามเย็น	258
สิ่งเหนือธรรมชาติในบทละครวิทยุ ของวิม อธิธิกุล	268
การกำราบสิ่งเหนือธรรมชาติ ด้วยเหตุและผลแบบวิทยาศาสตร์	280
จุดประสานระหว่างสิ่งเหนือธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ และพุทธศาสนา	286
8 “สยามไซไฟ”	295
บรรณานุกรม	308
ภาคผนวก	320

คำนิยม สุชาติ สวัสดิ์ศรี

สยามไซไฟ

ช่วงหลัง คสช. ทำรัฐประหาร เมื่อ 22 พฤษภาคม 2557 ได้ไม่นาน อาจารย์ทวีศักดิ์ เผือกสม จากมหาวิทยาลัยนเรศวร ได้พานักศึกษาคนหนึ่งมาที่บ้านสวนรังสิต เพื่อสนทนาและขอข้อมูลเรื่องชีวิตและงานของจันทร์ ศิริบุญรอด และได้แลกเปลี่ยนกันเล็กๆ น้อยๆ ว่าด้วยเรื่องกำเนิดความเป็นมาของนิยายวิทยาศาสตร์ในประเทศไทย ก็สนทนาแลกเปลี่ยนเรื่องวรรณกรรมทั้งไทยและเทศกันหลายเรื่อง ด้วยความคุ้นเคยกับอาจารย์ทวีศักดิ์ เผือกสม มาก่อนตั้งแต่สมัยที่เขายังเขียนเรื่องสั้น และต่อมาเรื่องสั้นก็ได้ “ผ่านเกิด” จนเป็นหนึ่งใน “ศิษย์เก่าช่อการะเกด” ก่อนที่เขาจะเปลี่ยนแนวทางชีวิตจากแวดวงนักเขียนไปสู่แวดวงนักวิชาการ

จากการพบปะกันครั้งนั้น จนเวลาผ่านไปอีกหลายปีต่อมา ผมก็ได้รับหนังสือเล่มหนึ่งจากมหาวิทยาลัยนเรศวรเป็นอนิพนธ์นาการ หนังสือเล่มนั้นมีชื่อว่า *ท่องไปบนดวงดาว ก้าวลงบนดวงจันทร์: ประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์ในสังคมไทย* เนื้อหาภายในเล่มมีบทความทางวิชาการในแง่มุมต่างๆ ที่ให้ความสำคัญ

กับคำว่า “ประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์” มีประวัติเกี่ยวข้องกับสังคมไทยโดยเฉพาะ และในหนังสือเล่มนี้มีบทความอยู่เรื่องหนึ่งที่แปลกออกไปเพราะใช้ชื่อว่า “สยามไซไฟ” เห็นแล้วก็ให้ตื่นตันทึ่งเพราะจำได้ว่า ผู้เขียนบทความเรื่องนี้คือนักศึกษาที่อาจารย์ทวิศักดิ์ เมื่อกสม ได้พามาสนทนากันว่าด้วยเรื่องนิยายวิทยาศาสตร์ของไทย ว่ามีข้อมูลอยู่ที่ไหนบ้าง มีใครบ้าง และทำไมผมจึงยกให้จันทร์ ศิริบุญรอด เป็น “บิดานิยายวิทยาศาสตร์ไทย” ทั้งที่จันทร์ไม่ใช่คนแรกที่เขียน “ไซไฟ” ในประวัติศาสตร์วรรณกรรมสยาม/ไทยสมัยใหม่

ตอนที่พบกับเธอครั้งนั้นก็จำไม่ได้ว่าเธอชื่ออะไร มารู้ชื่ออีกทีก็เมื่อเธอส่งหนังสือเรื่อง *ท่องไปบนดวงดาว ก้าวลงบนดวงจันทร์: ประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์ในสังคมไทย* มาให้เมื่อช่วง พ.ศ. 2565 และก็เพราะตื่นตันทึ่งที่เห็นมีผู้เริ่มศึกษาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับคำว่า “วิทยาศาสตร์” และ “นิยายวิทยาศาสตร์” ในแวดวงวิชาการ ผมจึงได้เขียนจดหมายตอบไปว่า

“6 ตุลาคม 2022

คุณภัทรนิษฐ์

ผมได้รับหนังสือ ‘ประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์ในสังคมไทย’ นานแล้ว ไม่ได้รับตอบมา เพราะที่บ้านน้ำท่วม ได้ตอบรับไปทางทวิศักดิ์นานแล้ว ขอขอบคุณที่ส่งงานหนังสือเล่มนี้มาให้ เป็นประโยชน์

มากที่มีงานวิจัยเรื่องนี้ และรอคอยว่าจะได้อ่าน ‘สยามโซไฟ’ ของคุณ ตั้งชื่อดีมาก คงมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในเรื่อง ‘โซไฟ’ ของบ้านเรา

ขอเป็นกำลังใจให้งานวิจัยและการทำงานในเรื่องนี้ก้าวหน้าต่อไป ทั้งเรื่องจันทร์ ศิริบุญรอด และเรื่องความก้าวหน้าในเรื่อง ‘ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์’ ของไทยที่ไม่ค่อยมีผู้สนใจในมุมมองทางวิชาการ

มีอะไรอื่นที่จะช่วยได้ “ไม่ต้องเกรงใจ”

หลังจากนั้นอีกไม่นาน ผมก็ได้เห็นหนังสือของสำนักพิมพ์มติชนเล่มหนึ่งที่ใช้ชื่อว่า รัฐสยดสยอง เขียนโดยภัทรนิษฐ์ สุวรรังสรรค์ โดยมีบัญชา ราชมณี และทวีศักดิ์ เผือกสม เขียน “บทนำเสนอ” หนังสือที่ชื่อ รัฐสยดสยองเล่มนี้ ว่าไปก็ “สยดสยอง” เอาการ เพราะเป็นการนำเสนอข้อมูลว่าด้วยกลไกในเรื่องการจัดการซากศพของรัฐสยามในอดีต อ่านแล้วเห็นภาพความโสโครก โรคระบาด และทัศนัทรมานต่างๆ ที่เหมือนจะบอกว่า ในท่ามกลางการปฏิรูปสยามประเทศให้มี “อารยะ” นั้น มันมาพร้อมกับสิ่งที่เรียกว่า “อนารยะ” เช่น ความน่าสะพรึงกลัว ความน่าสะอิดสะเอียน การใช้ความกลัวเป็นเครื่องมือในการปกครอง อันเปรียบเป็น Regime of Horror หรือ “ระบอบแห่งความสยดสยอง”

และนี่คือหนังสือที่นำเสนอข้อมูลว่าด้วย “ความสยดสยอง” ของสยาม/ไทยในอดีต ที่ว่าไปก็ยัง “ร่วมสมัย” อยู่ในปัจจุบัน เมื่อจินตนาการไปถึงคำว่า ฆาตกรรม อุ้มหาย ซ้อมทรมาณของ รัฐไทยในปัจจุบัน – ถ้าไม่รัก ดิดคุดนะ หรือไม่ก็ถูกอุ้มหายกลายเป็นศพลอยในแม่น้ำ

อาจเป็นเพราะความริเริ่มของหนังสือเรื่อง *รัฐสยดสยอง* หรือ Siam Horror นี้ก็ได้กระมัง ที่ทำให้งานศึกษาเรื่อง “สยามไซไฟ” หรือ Siam Sci-fi ของภัทรนิษฐ์ สุวรรังสรรค์ สำเร็จออกมาในเวลาค่อนข้างรวดเร็ว ทั้งๆ ที่ข้อมูลเกี่ยวกับ “จินตนาการทางวิทยาศาสตร์” ของสยาม/ไทยที่ปรากฏในภาพรวมค่อนข้างจะรวบรัด ข้อมูลที่มาจาก “เอกสารชั้นต้น” นั้นยังจำกัดอยู่เฉพาะในบางเรื่อง โดยมาเริ่มต้นที่หนังสือรายเดือน *เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์* เมื่อ พ.ศ. 2458 (อาจเป็นเพราะมีคำว่า “วิทยาศาสตร์” ปรากฏเป็นชื่อหนังสือ) ทั้งๆ ที่น่าจะยังมี “เอกสารชั้นต้น” จากวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ และหนังสือเล่มให้ค้นหาเพิ่มเติมว่าด้วย “จินตนาการทางวิทยาศาสตร์” ได้อีก คือว่ามาตั้งแต่ในช่วงทศวรรษ 2400 จนถึงทศวรรษ 2500 เช่น *ดุริยจินตนา* *วชิรญาณวิเศษ* *ลักขวิทยา* *ถลกลวิทยา* *ยุทธโกษา* *ทวีปัญญา* *ศัพท์ไทย* *สยามมววย* *ไทยเอื้อ* *เริงรมย์* *สุภาพบุรุษ* *สารานุกรม* *สยามสมัย* *ปิยะมิตร* *กะดิงทอง* *วิทยาศาสตร์ทางเพศ* ฯลฯ

คำว่า “ไซไฟ” หรือ Sci-fi มาจากคำเต็มว่า Science Fic-

tion ที่ใช้ว่า Fiction นั้นก็เพราะให้หมายถึง “เรื่องแต่ง” ในภาพรวมทุกรูปแบบเนื้อหา เช่นจะเป็นเรื่องสั้น (Short Story) ก็ได้ หรือนวนิยาย (Novel) ก็ได้ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงที่เป็น “นวนิยาย” อันเป็นคำเรียกที่เข้าใจว่า กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นผู้สร้างขึ้นในรูปแบบของ “เรื่องแต่ง” ที่เรียกว่า Novel (นวนิยาย)

คำว่า นิทาน นิทาน และนิยาย เป็นคำเก่าในภาษาไทย แต่เดิม อันหมายรวมถึงสิ่งที่เรียกว่า “เรื่องแต่ง” หรือที่หมายถึงคำว่า Fiction ดังนั้น จึงน่าจะใช้เรียกว่า “นิยายวิทยาศาสตร์” เพราะคำว่า “นิยาย” นั้นอยู่ในความหมายที่ครอบคลุมใน “เรื่องแต่ง” ทุกประเภท มากกว่าที่เห็นใช้กันในแวดวงว่า (เรื่องสั้น/นวนิยาย) “แนววิทยาศาสตร์”

และคำว่า “นิยายวิทยาศาสตร์” นั้นเป็นคำที่จันตรี ศิริบุณรอต ในฐานะ “บิดานิยายวิทยาศาสตร์ไทย” เป็นผู้ประดิษฐ์คำนี้ขึ้นมาในภาษาไทย และได้ใช้เรียกเป็นคนแรกกับงานเขียน “เรื่องแต่ง” ของตนเองมาตั้งแต่ในช่วงทศวรรษ 2490

เป็นกำลังใจ ขอให้เก็บข้อมูลศึกษา “สยามไซไฟ” ให้สมบูรณ์เป็นเล่มต่อไป

สุชาติ สวัสดิ์ศรี

บ้านสวนรังสิต

17 พฤษภาคม 2568

คำนิยม

ดร. นำชัย ชีววิวรรณ

สยามไซไฟ

สำหรับคนรุ่นใกล้เกษียณอย่างผม ถือเป็นโชคที่ช่วงชีวิตที่เป็นวัยรุ่นมี “ไซไฟ” ทั้งนิยายสารและหนังสือให้อ่านอย่างเหลือเฟือ ดังที่ผมเคยรวบรวมและเขียนไว้ในบทความเรื่อง “2525 วิทยาศาสตร์ครองเมือง” ในนิตยสาร *สารคดี* ฉบับที่ 397 เดือนมีนาคม 2561 ว่า ในปีนั้นมีนิตยสารด้านวิทยาศาสตร์ (ที่หลายฉบับในนั้นก็ลงเรื่องไซไฟ) ที่ออกในแต่ละเดือนมากมายถึง 11 ฉบับ

นิตยสารหลายฉบับในยุคนี้ยังคงเป็นที่จดจำและกล่าวถึงในบรรดาแฟน ๆ หนังสือแนวนี้ เช่น *ชัยพฤกษ์วิทยาศาสตร์* *โลกวิทยาศาสตร์ มิติที่ 4* (ก่อนที่จะเปลี่ยนชื่อเป็น *รู้อบตัว* และ *อัปเดต* จนสุดท้ายเลิกผลิตไปในเดือนพฤษภาคม 2558 โดยทำสถิติเป็นนิตยสารวิทยาศาสตร์ของไทยที่มีอายุยืนยาวมากที่สุดคือ 30 ปี)

แต่น่าเสียดายว่า ปัจจุบันไม่มีนิตยสารวิทยาศาสตร์ที่คนไทยทำเองวางขายอีกแล้ว หากไม่นับนิตยสาร “ห้วนอก” อย่าง

เนชั่นแนล จีโอกราฟฟิก ที่บางปกก็มีเรื่องวิทยาศาสตร์ และ
นิตยสารออนไลน์อย่างสาระวิทย์ของ สวทช. (สำนักงานพัฒนา
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ) ที่ผมดูแลอยู่ ซึ่งสามารถ
ดาวน์โหลดมาอ่านได้ฟรีบนอินเทอร์เน็ต

แต่ทั้ง 2 ฉบับก็ไม่มีลงเรื่องไขไฟอยู่ดี

ในยุคไล่เลี่ยกันนั้นก็มีการเกิดบู๊กไซไฟ (ที่ทำออกมา
ต่อเนื่องเป็นซีรีส์) เป็นจำนวนมากเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นชุด*ออบิท*
หรือก่อนหน้านั้นขึ้นไปครอบคลุมเวลาราวสิบปีก็มีชุด*กาแลคซี*
เนบิวลา *สเปคตรัม* และ*ไดเมนชัน*อีกด้วย หนังสือเหล่านี้ทำ
โดยนิสิตคณะวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย และที่จะตกหล่นไปไม่ได้คือ ไซไฟที่จัดพิมพ์โดย
สำนักพิมพ์ดวงกมล โดยมีคุณสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นบรรณาธิการ
และจัดชุดเป็นหมวดหมู่ตามแนวเรื่องคือ *หัวใจกล* (เกี่ยวกับ
หุ่นยนต์และแอนดรอยด์) *โลกสนธยา* (โลกมัลติเวิร์ส) *ห้อง*
อนาคต (ท่องเที่ยว) *เด็กอัจฉริยะ* *นักปลุกป่าแห่งดาวอังคาร*
และ*ชายดวงดาว*

ทั้งหมดนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็น “ยุคทองไซไฟ” อีกยุคหนึ่ง
ของคนไทยที่มีงานไซไฟทั้งของต่างประเทศและที่คนไทยแต่งให้
อ่านกันอย่างแพร่หลาย ถัดมาจากยุคทองแรกที่มีคุณจันทร์ ศิริ
บุญรอด เป็นตัวหลักในการผลิตผลงานไซไฟไทยออกสู่ตลาด
(ราวก่อนและหลัง พ.ศ. 2500 เล็กน้อย)

อันที่จริง แม้แต่ใน พ.ศ. 2559 และ 2560 ก็ยังมีความ

นิยมเกี่ยวกับไซไฟมากอยู่ จน “มติชนอวอร์ด” จัดแบ่งประเภทย่อยของการประกวดเป็นหมวด “เรื่องสั้นวิทยาศาสตร์” เหตุที่จำได้เพราะไซไฟเรื่อง “นิพนพานจักร” ของผมได้รับรางวัลรองชนะเลิศในประเภทนี้ในการประกวดปี พ.ศ. 2560 ด้วย (ยังหาอ่านได้จากเว็บไซต์ของสำนักพิมพ์มติชนครับ)

สำหรับหนังสือ *สยามไซไฟ* เล่มนี้ ผู้เขียนคือ คุณภัทรนิษฐ์ สุรรังสรรค์ ใช้ความอดสาหัสขุดค้นประวัติศาสตร์และพาทุกท่านย้อนกลับไปไกลกว่านั้นอีกคือ หลังยุคสงครามโลกครั้งที่ 1 และช่วงรอยต่อ พ.ศ. 2475 มาจนถึงยุคของจันตรี ศิริบุญรอด และ “สามเกลอ” โดยสำรวจผ่านพื้นหลังการเมือง การปกครอง การทหาร และวัฒนธรรม

โดยเฉพาะจากสิ่งพิมพ์ของนักรบการทหาร

ส่วนที่น่าสนใจเป็นพิเศษสำหรับคนที่มิพื้นหลังเป็น “นักวิทยาศาสตร์” อย่างผมก็คือ บทที่ 7 ว่าด้วยการวิพากษ์ไซไฟในแง่มุมวิทยาศาสตร์และพุทธศาสนา และบทสรุป “สยามไซไฟ” ที่อาจชี้ให้เห็นข้อมูลสำคัญบางอย่างเกี่ยวกับมุมมองต่อไซไฟของคนไทยได้

สยามไซไฟ ถือเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่า ให้ข้อมูลและมุมมองที่น่าสนใจ กระตุ้นความสงสัยใคร่รู้และต่อยอดความคิดได้มิใช่น้อย อีกทั้งยังเป็นหนังสือหมวดที่ยังมีอยู่น้อยในสังคมไทย และควรส่งเสริมให้อ่านกันอย่างกว้างขวางอีกด้วย แนะนำให้อยู่ในบัญชีรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาเลยครับ

สำหรับชาติที่เจริญแล้ว ไซไฟไม่ได้เป็นแค่เพียงเรื่องอ่านหรือชมเพื่อความบันเทิงใจ แต่บางครั้งยังเป็นตั้งคำทำนายโลกอนาคตที่แม่นยำเสียยิ่งกว่าหมอดูคนไหนๆ หรืออาจเป็น “คัมภีร์” และเป็นคู่มือคอยชี้แนะทางออกสำหรับมนุษยชาติต่อปัญหาใหญ่ เช่น การสูญสิ้นเผ่าพันธุ์ของเราเองได้อีกด้วย

ถึงตรงนี้ก็คงต้องลองอ่านดูเองแล้วครับว่า ที่ผมกล่าวไว้นี้เกินเลยความจริงไปบ้างหรือไม่

นำชัย ชิววิวรรณ

21 พฤษภาคม 2568

คำนำผู้เขียน

สยามไซไฟ

นิยายวิทยาศาสตร์ในสังคมไทยเริ่มตั้งหลักขึ้นเมื่อใด คำตอบโดยทั่วไปย่อมต้องเป็นทศวรรษ 2520-2530 อย่างแน่นอน เพราะมันถูกต้องทีเดียวที่การผุดขึ้นของหนังสือรวมเล่มนิยายวิทยาศาสตร์ฉบับพ็อกเก็ตบุ๊ก เช่น กาแลคซี ไดมอนด์ สเปคตรัม และเนบิวลา ซึ่งตีพิมพ์ในช่วงเวลาดังกล่าวจะถูกอ้างอิง แต่แท้จริงแล้ว ได้มีความพยายามในการปลุกปั้นนิยายวิทยาศาสตร์หรือไซไฟไทยมาก่อนนั้นหลายสิบปี

สยามไซไฟ มีความตั้งใจที่จะนำพานักอ่านทุกท่านไปสำรวจจินตนาการในงานไซไฟไทยที่มีมาตั้งแต่ยุคสงครามโลกครั้งที่ 1 หรือช่วงทศวรรษ 2460 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่งานเขียนประเภทนี้ยังไม่เป็นรูปเป็นร่างชัดเจนอย่างปัจจุบัน และยังไม่สามารถสถาปนาตำแหน่งแห่งที่อย่างมั่นคงในแวดวงวรรณกรรมไทยได้

แม้นิยายวิทยาศาสตร์ไทยที่เกิดขึ้นในยุคนั้นจะไม่มีแนวทางชัดเจน แต่กลับแสดงให้เห็นถึงความเอาจริงของนักเขียนที่

สร้างงานเชิงทดลอง เพื่อนำเสนอสิ่งแปลกใหม่ให้นักอ่านในสังคมไทยอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่ว่าจะเป็นนักเขียนในวารสาร *เสนาศึกษา* และ *แพทยศาสตร์* เช่น นายร้อยเอก ชุนพิทยานุศาสตร์ และนายร้อยตรี ทองสุก นุตสถิตย์ จันตรี ศิริบุญรอด ผู้อุทิศทั้งชีวิตเพื่อการเขียนนิยายวิทยาศาสตร์ สันต์ เทวรักษ์ และ “จินตวีร์ วิวัธน์” ที่พานักอ่านไปสัมผัสถึงความสยดสยองของนิยายวิทยาศาสตร์ รวมถึงวิม อิทธิกุล ซึ่งผู้เขียนขอยกย่องนักเขียนไซไฟเหล่านี้จากใจจริง

หนังสือเล่มนี้ปรับปรุงมาจากงานวิจัยเรื่อง “สยามไซไฟ: นิยายวิทยาศาสตร์และจินตนาการถึงโลกวิทยาศาสตร์ในสังคมไทย, 2470-2520” ของโครงการวิจัยชุด “ท่องไปบนดวงดาว ก้าวลงบนดวงจันทร์: ประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์ในสังคมไทย” ซึ่งเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ของวิทยาศาสตร์ในสังคมไทยในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์สาขาวิชา เช่น พรรณพฤษศาสตร์ สัตววิทยา ภูมิวิทยา และภูมิอากาศ การศึกษาสถาบันความรู้ทางวิทยาศาสตร์ อย่างสยามสมาคม กองทัพเรือและกองทัพบกสยาม แพทยสมาคม สำนักวิทยาศาสตร์แห่งราชบัณฑิตยสถาน วารสารวิทยาศาสตร์ รวมถึงจินตนาการแห่งวิทยาศาสตร์ที่ล้วนแต่เป็นการเติมเต็มช่องทางการศึกษาประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์ในสังคมไทย ผลงานทุกชิ้นในโครงการวิจัยนี้ล้วนมีความน่าตื่นเต้น และผู้เขียนเองขอแนะนำอย่างยิ่งให้ผู้สนใจได้หามาอ่านกัน

ผู้เขียนขอขอบคุณกองบรรณาธิการสำนักพิมพ์มติชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณชัน ปิยวัฒน์ สีแดงสุก และคุณเดียร์ พิรณัฐ เปี่ยมศักดิ์สันติ สำหรับการทุ่มเทเวลาและความพยายามในการอ่านและให้คำแนะนำที่มีคุณค่าในการปรับปรุงเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้

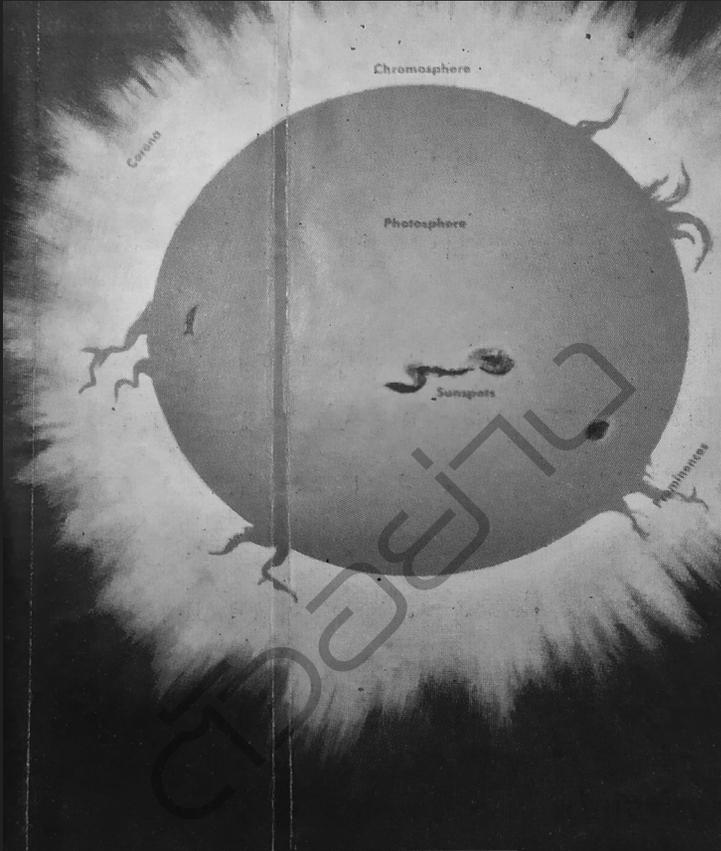
ผู้เขียนขอขอบพระคุณ อาจารย์สุชาติ สวัสดิ์ศรี ศิลปิน แห่งราชภัฏ ที่ช่วยเหลือผู้เขียนเสมอมา ทั้งยังเป็นผู้ให้คำแนะนำ เมื่อครั้งเริ่มโครงการวิจัย พร้อมกับมอบนิตยสารวิทยาศาสตร์-มหัศจรรย์จำนวนหนึ่งแก่ผู้เขียน นั่นทำให้หนังสือเล่มนี้เริ่มขึ้น จากหลักฐานชั้นต้นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงอาจารย์นำชัย ชิววิวรรณ ผู้มอบข้อคิดเห็นและคำแนะนำ ซึ่งทำให้หนังสือเล่มนี้ มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

แต่หากปราศจากกำลังใจและแรงสนับสนุนจากครอบครัว ชีวิตและการทำงานของผู้เขียนคงไม่อาจราบรื่นเช่นกัน ผู้เขียน ขอขอบคุณ คุณวิน สุรรังสรรค์-ครอบครัวคนสำคัญ ผู้ซึ่งอยู่กับผู้เขียนในทุกมิติของชีวิต

ภัทรนิษฐ์ สุรรังสรรค์

ห่างสรรพสินค้าแห่งหนึ่ง แยกราชประสงค์

19/05/2568

วิทยาศาสตร์ - มหัตถ์จรรยา

ปีที่ ๕ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๐๑ เล่ม ๕๘

ดวงอาทิตย์ขนาดมหึมา บนปกนิตยสารวิทยาศาสตร์-มหัตถ์จรรยา
ภาพจาก จันตรี ศิริบุญรอด, วิทยาศาสตร์-มหัตถ์จรรยา 4, 58
(15 ตุลาคม 2501).

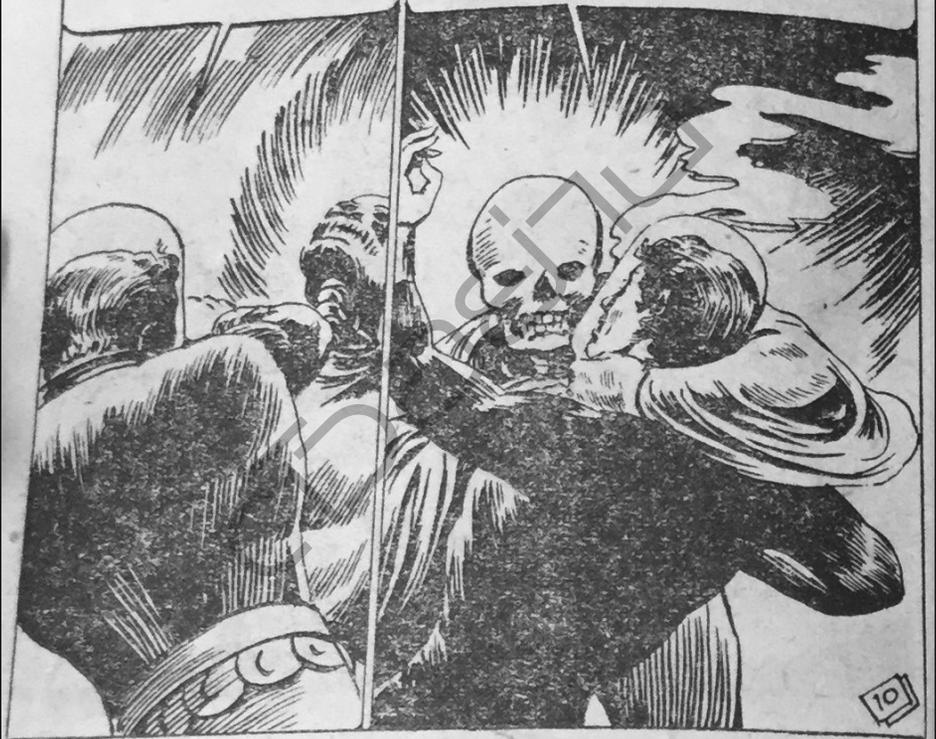
สัตว์ประหลาดรูปร่างหน้าตาน่ากลัว บนปกนิตยสารวิทยาศาสตร์-อัศจรรย์
ภาพจาก จันตรี ศิริบุญรอด, วิทยาศาสตร์-อัศจรรย์, 16 (2503).

จินตนาการถึง “อวกาศ” ในความคิดของจันตรี ศิริบุญรอด
 ภาพจาก จันตรี ศิริบุญรอด, “ผจญภัยในอวกาศ,”
 วิทยาศาสตร์-มหัศจรรย์ 5, 68 (15 มีนาคม 2502): 140.

เจ้าก็เป็นโจรดีรายคน
หนึ่ง เหมือนกันรี อิมย์หน้า
กระตูกแข็งคี่นี้....

เคี้ยวแกก็รู้ว่า โคลโรไฟต์จะทำ
อย่างไรกับแก อะ..อะ เป็นใจ มีน
แล้วไซ้ใหม่.....

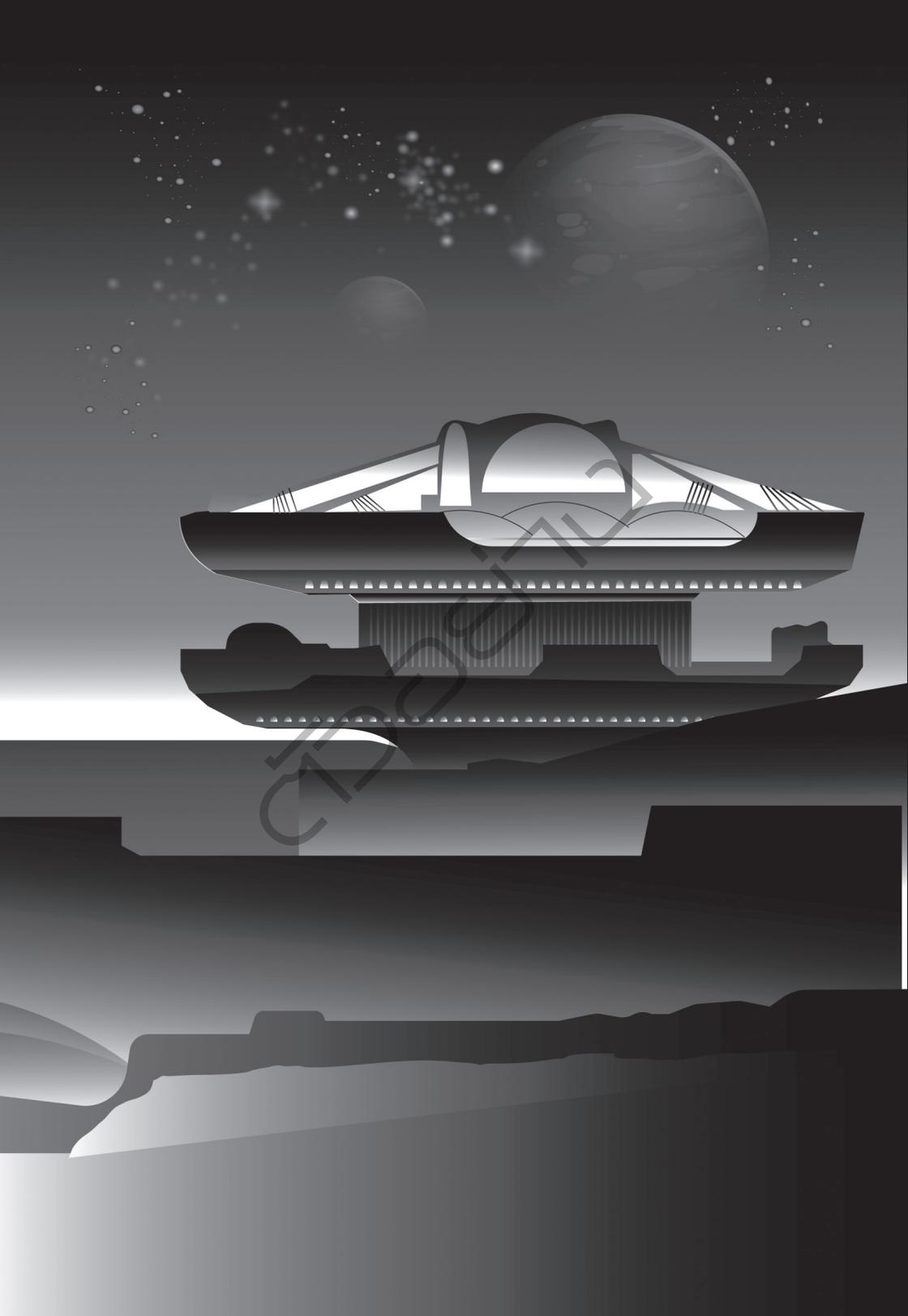
“มนุษย์หัวกะโหลก” วายร้ายในนิยายของจันตรี ศิริบุญรอด
ภาพจาก จันตรี ศิริบุญรอด, “ผจญภัยในอวกาศ,”
วิทยาศาสตร์-มหัศจรรย์ 5, 68 (15 มีนาคม 2502): 140.

СЕРГЕЙ

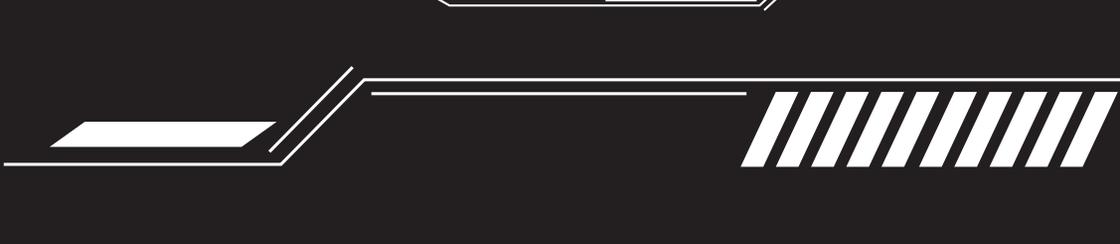
สยาม
ไอซีพี

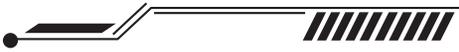

1

บทนำ

จุดเริ่มต้นของหนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นเมื่อผู้เขียนจินตนาการถึงแสงแดดยามบ่ายวันหนึ่งในร้านกาแฟ ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 บรรยากาศกลางกรุงเวียนนาล้วนเต็มไปด้วยการพบปะสังสรรค์ของเหล่าปัญญาชน ผู้ชำนาญการ และผู้คนที่มีความสนใจในศาสตร์ต่างๆ อย่างหลากหลาย ทั้งนักวิทยาศาสตร์ แพทย์ ศิลปิน นักวิจารณ์งานศิลป์ นักดนตรี คีตกวี ผู้กำกับละคร นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน รวมถึงนักศึกษา

การสมาคมของผู้คนเหล่านี้มักเกิดขึ้นที่ร้านกาแฟหรือสมาคม (Salon) ต่างๆ ที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากเขตมหาวิทยาลัยมากนัก และเป็นกรสมาคมที่เปิดรับอย่างเป็นวงกว้าง ปราศจากการจำกัดเรื่องศาสตร์วิชาและอาชีพ ซึ่งต่างจากการสมาคมของกลุ่มปัญญาชนชนชั้นนำในนิวยอร์ก ลอนดอน ปารีส และเบอร์ลิน ดังเช่นกลุ่มบลูมส์เบอรี (Bloomsbury) ที่เป็นการรวมกลุ่มของนักศึกษาและผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และคิงส์คอลเลจ¹

บรรยากาศการพบปะสมาคมในกรุงเวียนนา ทำให้เกิดการตระหนักถึงองค์ความรู้วิทยาศาสตร์แบบใหม่ที่มีการนำความรู้วิทยาศาสตร์มาผสมผสานกับความรู้ทางมนุษยศาสตร์

มีการตั้งคำถามเพื่อสำรวจเข้าไปภายในความคิดและจิตใจของมนุษย์ โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ความคิดและการตัดสินใจของมนุษย์ ไม่ได้มีเพียงตรรกะเหตุและผลเท่านั้น แต่ยังมี “อารมณ์ที่ไม่สมเหตุสมผล” (irrational emotion) อยู่ด้วย ซึ่งนำมาสู่การค้นหาเหตุ-ผลในภาวะของความเป็นมนุษย์ รวมถึงสิ่งที่แฝงอยู่ภายใต้รูปลักษณ์ สิ่งของ และเหตุการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏขึ้น

เห็นได้ว่า ในขณะที่วงวิชาการกำลังผลิตและแบ่งแยกองค์ความรู้ออกเป็นศาสตร์แขนงต่างๆ ปัญญาชนกลุ่มเวียนนาสมัยใหม่ (Vienna modernist) ได้เปิดโลกทัศน์ทางการศึกษาด้วยความพยายามสำรวจเข้าไปภายในจิตใจ ตัวตน ธรรมชาติ และอารมณ์ที่ไม่สมเหตุสมผลของมนุษย์ เพื่อหาคำตอบว่า “การกระทำที่ไม่สมเหตุสมผล” ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อกันและต่อสังคมอย่างไร กล่าวให้ถึงที่สุดแล้ว อารมณ์ยังนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทั้งในวงการแพทย์ ศิลปะ สถาปัตยกรรม การวิจารณ์งานศิลป์ การออกแบบ ปรัชญา เศรษฐศาสตร์ และดนตรีอีกด้วย²

บรรยากาศของกรุงเวียนนาในจินตนาการ ทำให้ผู้เขียนเกิดความสนใจในนิยายวิทยาศาสตร์ อันเป็นงานเขียนที่เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างความรู้ทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และจินตนาการที่สะท้อนถึงอารมณ์ความรู้สึกและความนึกคิดของผู้คน ซึ่งผู้เขียนต้องการศึกษานิยายวิทยาศาสตร์ผ่านแว่นตา

ของนักประวัติศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายว่าจะสามารถผสมผสานศาสตร์ดังกล่าวเข้าไว้ด้วยกันได้ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และความนึกคิดของผู้คนที่ปรากฏออกมา อันอาจจะสอดคล้องหรือดำเนินไปในทิศทางตรงกันข้ามกับสังคมในห้วงเวลาหนึ่งๆ ได้

ในโลกตะวันตกช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 อันเป็นช่วงเวลาที่งานเขียนแนวสังคมนิยมได้รับความนิยมนั้น บันเทิงคดีวิทยาศาสตร์ที่นำเสนอภาพของโลกอนาคต การสำรวจอวกาศ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้รับความนิยมจากผู้อ่านมากพอสมควร โดยนิยายวิทยาศาสตร์อาจจำแนกได้ออกเป็น 3 ยุคด้วยกัน ดังนี้

ยุคแรกจะเป็นยุคของนิยายวิทยาศาสตร์แนวคลาสสิก (classic, พ.ศ. 2438-2503/ค.ศ. 1895-1960) ที่เรื่องราวมักจะเริ่มต้นด้วยการเดินทางสำรวจอวกาศ การขยายอาณานิคมมนุษย์ไปสู่ดาวเคราะห์อื่นในระบบสุริยะ การเผชิญหน้าและทำสงครามกับสิ่งมีชีวิตนอกโลก การสถาปนาจักรวรรดิใหม่ของมนุษย์ การล่มสลายของอารยธรรมมนุษย์ การหวนกลับคืนสู่ยุคดึกดำบรรพ์และการเริ่มต้นก่อตั้งจักรวรรดิใหม่ของมนุษย์ต่อไป

ต่อมาเป็นยุคของนิยายวิทยาศาสตร์คลื่นลูกใหม่ (new wave) หรือแนวโมเดิร์น (modern, พ.ศ. 2503-2523/ค.ศ. 1960-1980) ที่มุ่งสำรวจโลกภายในและทำความรู้จักกับโลกทางจิต ทั้งความซับซ้อนของจิต อารมณ์อันลึกลับ ตลอดจนการ

ทำงานของสมองและจินตนาการ ซึ่งความสนใจในสภาวะจิตยังนำไปสู่การค้นหาความแตกต่างระหว่างมนุษย์กับหุ่นยนต์ และนิยามของความเป็นมนุษย์

จากนั้นจะเป็นยุคของนิยายวิทยาศาสตร์ไซเบอร์พังก์ (Cyberpunk)³ หรือแนวโพสต์โมเดิร์น (postmodern, ตั้งแต่ พ.ศ. 2527/ค.ศ. 1984 เป็นต้นมา) ที่มุ่งสำรวจความซับซ้อนผ่านการตั้งคำถามถึงความไม่เสถียรของความหมายหรือความกำกวมของความจริง ความลึกลับของตัวตนและการดำรงอยู่ โดยมักจะนำเสนอภาพอนาคตที่ไม่ได้อุดมสมบูรณ์แบบในงานแนวคลาสสิก แต่เป็นสังคมที่มีตมฉน ฉายภาพมนุษย์ที่อาศัยอยู่ตามซอกหลืบของสังคมอันเต็มไปด้วยความยุ่งเหยิง ความโกลาหลอลหม่าน และหุ่นยนต์ในนิยายแนวไซเบอร์พังก์มักจะ เป็นมนุษย์ที่ร่างกายได้รับการแปรสภาพ ซึ่งทำให้เกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับบรรทัดฐานและเส้นแบ่งที่ใช้กำหนดความแตกต่างระหว่างความเป็นมนุษย์กับความเป็นหุ่นยนต์⁴

หันกลับมาในส่วนของนิยายวิทยาศาสตร์ไทย ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช มองว่า นิยายวิทยาศาสตร์คือ วรรณกรรมที่นำเสนอภาพสังคมอนาคตอันเกิดจากการประเมินแนวโน้มที่อิงอยู่กับความรู้วิทยาศาสตร์ หรืออาจเป็นอนาคตอันเกิดจากการคาดการณ์ที่อิงอยู่กับจินตนาการทางวิทยาศาสตร์ ภาพสังคมอนาคตมักถูกนำเสนอออกมา 2 รูปแบบ คือ สังคมแบบอุดมคติ (Utopia) ที่วิทยาศาสตร์ได้นำพามนุษยชาติไปสู่ชีวิตอันมั่งคั่ง

อุดมสมบูรณ์ ภัยร้ายของมนุษย์มักจะเป็นสิ่งมีชีวิตจากนอกโลก และสังคมแบบดิสโทเปีย (Dystopia) ที่วิทยาศาสตร์นำพา มนุษยชาติไปสู่สังคมเผด็จการและมนุษย์ได้กลายเป็นเหยื่อของ ระบบสังคมที่ชั่วร้าย⁵

ทั้งนี้ แวดวงวรรณกรรมไทยมีผู้ประพันธ์นิยายวิทยาศาสตร์ ไม่มากนัก บันเทิงคดีวิทยาศาสตร์ปรากฏในสังคมไทยครั้งแรก ในทศวรรษ 2460 ผ่านวารสาร *เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์* ของกรมยุทธศึกษาทหารบก โดยผู้อ่านส่วนมากมักจะเป็น ข้าราชการและนายทหาร ต่อมาในทศวรรษ 2480 บันเทิงคดี วิทยาศาสตร์ได้แทรกซึมเข้าไปในชีวิตประจำวันของผู้อ่านมาก ขึ้นผ่านหัตถ์นิยาย⁶ ชุด *สามเกลอ* ของ “ป. อินทรปาลิต” (ปรีชา อินทรปาลิต) และในทศวรรษ 2500 นั้น จันตรี ศิริบุญรอด ได้ประพันธ์นิยายวิทยาศาสตร์จำนวนมากอย่างน่าชื่นชม กระทั่ง ได้รับการยอมรับว่าเป็น “บิดาแห่งนิยายวิทยาศาสตร์ไทย” เลยก ี่ว่าได้⁷

บันเทิงคดีวิทยาศาสตร์ได้กลับมาเฟื่องฟูในทศวรรษ 2510 อีกครั้ง สำนักพิมพ์หลายแห่งตีพิมพ์พ็อกเก็ตบุ๊ก โดยมักจะนำ บันเทิงคดีวิทยาศาสตร์ตะวันตกที่โด่งดังมาแปล ต่อมาใน พ.ศ. 2521 สุชาติ สวัสดิ์ศรี แห่งสำนักพิมพ์ดวงกมลได้รวบรวมงาน เขียนของจันตรีมาตีพิมพ์รวมเล่ม อีกทั้งนิตยสาร *โลกหนังสือ* ที่ สุชาติเป็นบรรณาธิการในขณะนั้นยังได้จัดทำฉบับ *นิยายวิทยาศาสตร์* ขึ้นเป็นพิเศษ กล่าวได้ว่า การผลักดันของสุชาติทำให้

ขึ้นชื่อว่า "ความคิดแบบวิทยาศาสตร์"
ย่อมไม่พ้นความคิดก้าวหน้า หรืออยากพัฒนา
สิ่งต่างๆ ในสังคมให้เจริญขึ้นด้วยพลังความคิด
อันเป็นเหตุเป็นผล

สังคมไทยในอดีตก็มีความคิดแบบนี้ปรากฏอยู่เสมอ ings มีคนวาดฝัน
"ความเจริญของอนาคต" เอาไว้ในบันทึกตีพิมพ์ศาสตร์ อันเป็นหลักฐาน
ของความคิดทางวิทยาศาสตร์และความฝันใฝ่ของผู้คน

สยามไซไฟ มีความตั้งใจที่จะนำพาผู้อ่านไปสำรวจจินตนาการใน
"นิยายวิทยาศาสตร์ไทย" นับตั้งแต่หลังยุคสงครามโลกครั้งที่ 1
ต่อเนื่องการปฏิวัติ 2475 มาจนถึงยุคสงครามเย็น ซึ่งแต่ละยุคสมัย
ที่มีการ "สร้างงานเชิงทดลอง" เพื่อนำเสนอเรื่องราวแปลกใหม่
สำหรับบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน

จินตนาการผ่านปลายปากกาของ "นักเขียนไซไฟไทย" ยุคนั้น
บ้างเขียนด้วยความหวัง บ้างก็เต็มไปด้วยความน่าสะพรึงกลัว
จนน่าตั้งคำถามว่า แล้วต่อจากนี้วิทยาศาสตร์จะนำมาซึ่งความเจริญ
แบบที่พวกเขาวาดฝันไว้ หรือจะกลายเป็นต้นเหตุแห่งหายนะครั้งใหญ่
เกินกว่าที่ผู้ใดจะนึกถึง

ประวัติศาสตร์

ISBN 978-974-02-1953-8

9 789740 219538

ราคา 330 บาท